

TÓTH SÁNDOR

Sándor bácsi

A hetvenes évek elején találkoztam vele először az Új Ember szerkesztőségében. Előtte hírből ismertem, s néhány könyvét. Az akkori felelős szerkesztő Magyar Ferenc beszélt róla sokat – hosszan, az erdélyi évekről, amikor Bálint Sándor a feleségével meglátogatta őt Csíksomlyón, s körutakra indultak falvakba szekéren, szalmával a saroglyában, ahová – hogy kényelmesen utazzon – Sára asszonyt ültették...

Amikor találkoztunk, kifejezte örömét (főleg azért, mert engem is Sándornak hívnak), s elmondta: szívesen olvassa írásaimat, s bizonyára közel van hozzám a szakrális, népi világ, amit ő annyira szeret, kutat. Tiszta, szép szögedi ejtéssel mondott szavai elragadtak, s a csöndes, szellemes társalgási mód, amely úri emberre vallott, s arra a gyermeki őszinteségre, amely – mint később hallottam – nehéz helyzetekbe hozta, pedig soha senkit meg nem bántott. Egyeseknek szinte fájt ez a támadhatatlan ember. Így aztán elintézték. Elmondta, hogyan állították félre az egyetemen csak azért, hogy valaki katedrát kapjon. Konceptiók pert kavartak körülötte, vádolták: tiltott, külföldi könyvet olvas, amelyet kint-ről küldtek. Aztán kiderült az igazság, s ő csak ennyit mondott: Miért nem szóltak, hogy kell a helyem, félreálltam volna magamtól is. 1966-ban történt.

*

Egy alkalommal – a már lágyabb diktatúrában felelős szerkesztőmmel elhatároztuk, hogy rendhagyó kiállítást szervezünk Budapesten a józsefvárosi plébániatemplomban Vankóné Dudás Julianna galgamácsi népi-mindenes képeiből. A falu szakrális hagyományait örökítette meg az akkor már külföldön is ismert naiv festő, aki 1986-ban halt meg. A képekről beszéljen Sándor bácsi – javasoltam, főnököm pedig Lékai László bíborost kérte fel: mondjon ünnepi misét s ajándékozza meg Vankónét emlékéremmel. Megtelt a nagy templom – rengetegen voltak, amolyan nemzeti ünneppé vált az a néhány óra. Sándor bácsi ugyanis a misét követő, kiállítást megnyitó beszédét legalább másfél óráig tartotta. Elmerült gondolataiban, gyönyörű mondatokat kerekített, élt, ragyogott, ahogyan a rét, a mező, ha árad rá a napsugár. Senki se unta, Juló néni sírt, Lékai bíboros pedig mintha imádkozott volna. Felejthetetlen este volt, diktatúrában a magyar szabadság kis ideig, amely szinte váratlanul ölelt át, hiszen alig reméltük, hogy a tervünk sikerül...

Nos, az előkészítés (készület) idején Sándor bácsi néhányszor feljött Szegedről: tudósalapossággal nézte a templomot, kérdezte, hol lesz a mikrofon, majd amikor a képek megérkeztek, egyenként megtekintette, jegyzetelt, észrevételeket fűzött a képeseményekhez. Már délre hajlott, amikor megkérdeztem, elfogad-e egy ebédet, amit a feleségem főz, legyen a vendégünk. Először szabadkozott, aztán megkérdezte: Mondd, kérlek Sándor, aztán mi lesz az ebéd? Bableves csülökkel – feleltem. Akkor mögyök, mert nagyon szeretöm. Jött is, ültünk a kis, kerek asztalnál, ő meg percnként dicsérte a feleségem főztjét s meg-

ígérte, eljön máskor is, csülkös babra. Nem sietett, jeleztem: jön egy ifjú kollégám, most kezd az Új Embernél, de még egyetemista, néprajzot tanul. Szerdahelyi Csongor volt, s amikor belépett az ajtón, Sándor bácsi csöndben hozzám fordult: Hogy híjják ezt a fiatal-embert? Csongornak – súgtam. Elgondolkodott, nem szólt mindjárt, csak már a jókedvű társalgás után, amikor elmenni készült, s az előszobában föladtam a kabátját: No mond mög Csongornak, jobb szeretném, ha Sándornak híják.

Kényes volt a nevekre, többször panaszkodott, mifélek ezek a ki tudja, honnan vett idegenségek, mikor annyi szép név olvasható a keresztnévtárakban.

*

Máskor kedves templomáról áradozott, a szegedi alsóvárosiról, amelynek ferencesek voltak a gazdái mindaddig, amíg a rendeket Rákosi szét nem verte. Sándor bácsi a múltat idézte, a török időket, amikor katolikusok és reformátusok versengtek a temploméért – török képviselő előtti hitvitákban. Hogy a sokáig döntetlenre álló küzdelem hogyan dőlt el a ferencesek javára, Sándor bácsi így mondta el. A török „teológus” a végén közölte, az nyeri a vitát, aki megmondja, „hányak voltak az evangelisták. A református hitvitázó rögtön rávágta: négyek, mire egy fénadrágos barát bekiáltotta: nem úgy van az, ötök. Ő már tudta, ki nem hagyható Mohamed evangelistája, a Recsep. Mire a török: Barát, tied a templom. Azt gondolom, hogy ez a fénadrágos volt az első békepap – fűzte hozzá nevetve Sándor bácsi.

*

Roppant szerényen élt, alázatos, hitből táplálkozó ember volt, s roppant nagy szíve, szeretete, bölcsessége tartotta meg nagyon nehéz idejében is; mindig tudomásul vette, amin nem változtathat. A legnagyobb tudósok egyike volt, aki még nagy doktori fokozatot sem kapott. A kor így becsülte. Amikor meghalt, néhányan a pécsi püspök vendégei voltunk a laptól. Telefonon érkezett a gyász hír. Lehajtottuk a fejünket. A püspök fohászt mondott. Nem tudom, mire gondoltam. Csupán sejthettem, ettől kezdve nem érte, hanem hozzá kell imádkozni.